

Region Skånes kulturförvaltning

Yttrande om Regional biblioteksplan 2022-2025 för Region Skåne

Region Skåne har tagit fram ett förslag på ny regional biblioteksplan 2022-2025. Remissversionen har antagits av Kulturnämnden och Hälso- och sjukvårdsnämnden i Region Skåne och skickats på remiss till de skånska kommunernas kulturnämnder eller motsvarande.

Kultur- och fritidsnämnden i Lunds kommun har tagit del av remissversionen av ny regional biblioteksplan för Skåne och lämnar i detta yttrande till Region Skånes kulturförvaltning sina synpunkter.

Sammanfattning av Kultur- och fritidsnämndens synpunkter på remissversion av ny regional biblioteksplan

De mål och utvecklingsområden som lyfts för de närmsta åren (2022-2025): bibliotek för delaktighet och demokrati, bibliotek för lärande och läsande, bibliotek för kreativitet och kultur samt bibliotek för hållbarhet och hälsa, är i stort relevanta och stämmer väl in med Lunds kommuns styrdokument kring biblioteksverksamheten och den utveckling som pågår.

Den regionala biblioteksplanens mål är präglade av att planen är gemensam för den regionala biblioteksverksamheten inom Region Skånes kulturförvaltning (med uppdrag att stödja och utveckla folkbiblioteken i Skåne) och sjukhusbiblioteken inom Region Skåne. Planen har därmed mycket fokus på Kultur och hälsa samt samarbete inom kultursektorn i stort.

Kultur- och fritidsnämnden i Lunds kommun önskar därför spetsigare mål avseende folkbiblioteksutveckling och hur den regionala biblioteksverksamheten inom sitt uppdrag ska verka för att stödja folkbiblioteken i denna utveckling. Med tydligare regional samordning och stöd inom utvecklingsområdena får också regionens kommuner större utvecklingskraft.

Flera viktiga utvecklingsområden som lyfts i den regionala planen samspelar med utveckling som sker inom folkbiblioteken i Lunds kommun. Utvecklingsarbete kring bibliotekets demokratiska uppdrag, samverkan i lokalsamhället, meröppna bibliotek, prioriterade målgrupper, barns och ungas rätt, digital kompetens och

2021-09-23

Diarienummer

KU 2021/0186

delaktighet, små barns språkutveckling samt läsande och lärande genom hela livet står i fokus även för Folkbiblioteken i Lund.

Övergripande synpunkter och kommentarer

Rubriken "Bibliotek för alla genom hela livet" och det övergripande målet för regional biblioteksverksamhet 2022-2025 att "stärka Skåne som en hållbar och innovativ biblioteksregion för alla invånare genom hela livet" slår fast en bred ambition för närmsta åren. Visionen är tillämplig även för biblioteksverksamheterna i Lunds kommun som enligt gällande biblioteksplan ska sträva mot likvärdighet, tillgänglighet och delaktighet.

Den regionala biblioteksplanen präglas av att den gäller för Region Skånes samtliga biblioteksverksamheter med mycket fokus på hållbarhet och hälsa samt att den regionala biblioteksverksamheten är integrerad med övrig regional kulturutveckling och en del av kultursamverkansmodellen. Därför saknas i viss mån spetsigare mål med tydlig relevans för kommunernas (folk- och skolbiblioteks) utvecklingsarbete.

Den regionala kulturförvaltningen arbetar idag i hög grad med biblioteksutveckling genom folkbiblioteken själva – tex i form av bidrag för biblioteksutveckling och uppdrag till kommuner kring kompetensutveckling. Det bidrar till en stor mångfald och delaktighet när det gäller biblioteksutvecklingen i regionen, samtidigt riskerar det att bli splittrat och ojämnt, beroende på de olika kommunernas förutsättningar att driva och finansiera biblioteksverksamhet, samverkan och utveckling.

En uppgift för den regionala biblioteksverksamheten är att kombinera stöd för kommunerna utifrån deras olika förutsättningar med smart regional samordning. Den regionala biblioteksplanen bör med utgångspunkt från de gemensamma utmaningarna för biblioteken i Skåne tydliggöra hur den regionala biblioteksverksamheten kan bidra till att stärka folkbibliotekens utvecklingsarbete, exempelvis genom samverkansstrukturer samt metod- och kunskapsutveckling. Alltför stort fokus på bidragsgivning riskerar en ojämn maktbalans mellan region och kommuner. En lyhörd och jämbördig dialog, kommuner emellan och mellan kommuner och region behövs, inte minst inom komplexa områden som till exempel det skånska mediasamarbetet.

Remissversionen av den regionala biblioteksplanen lyfter flera viktiga och relevanta utvecklingsområden och ligger väl i linje med Lunds kommuns biblioteksplans inriktningsmål om delaktighet, likvärdighet och tillgänglighet, insatserna i bibliotekets handlingsplan samt Kultur- och fritidsnämndens utvecklingsmål.

Kommentarer till utvecklingsområdena

Bibliotek för delaktighet och hälsa

Egenmakt och medskapande

Det är positivt att bibliotekets demokratiska uppdrag lyfts.

Planen lyfter också betydelsen av bibliotekets uppsökande arbete och samverkan i lokalsamhället för att överbrygga ojämlikheter i geografiska avstånd, socioekonomiska förhållande och andra individuella förutsättningar. Detta har Folkbiblioteken i Lund arbetat aktivt med under de senaste åren – inom Stärkta bibliotek och i utvecklingen av arbetet för digital delaktighet.

I Lund är meröppna bibliotek sedan länge ett komplement till de bemannade öppettiderna. Folkbiblioteken i Lund har initierat en forskningsstudie som pekar ut vidare utvecklingsmöjligheter för den meröppna biblioteksverksamheten för att nå fler, öka delaktigheten och möjligheterna att ta tillvara lundabornas egna idéer och engagemang. Värdet av de meröppna bibliotekens tillgänglighet har varit tydligt under pandemin liksom aktivt arbete av bibliotekspersonalen för att nå ut med biblioteksverksamhet till olika målgrupper. Det personliga mötet är betydelsefullt för att biblioteket ska kunna uppfylla sitt uppdrag. Både meröppen och bemannad biblioteksverksamhet behövs.

Prioriterade målgrupper i fokus

Det är bra att de prioriterade målgrupperna lyfts. Bibliotekens resurser ska fördelas för att klara både uppdraget att vara tillgängliga för alla OCH samtidigt ha särskilt fokus på de i bibliotekslagen utpekade prioriterade målgrupperna.

Folkbiblioteken i Lund jobbar bland annat med tvärgrupper för att säkerställa att verksamheten är anpassad och relevant för barn och unga, personer med annat modersmål än svenska, nationella minoriteter och personer med funktionsnedsättning. På den regionala nivån finns delvis motsvarande nätverk för kunskaps- och erfarenhetsutbyte över kommungränserna, vilka med fördel kan stärkas för att stödja folkbibliotekens arbete utifrån de prioriterade målgruppernas perspektiv.

Profileringsarbetet inom Lunds Stärkta biblioteksprojekt har också pekat ut vissa målgrupper som särskilt relevanta och prioriterade för respektive stadsdelsbibliotek utifrån förutsättningar i lokalsamhällena. Regionala insatser tex i form av konkret metod- och kompetensutveckling och forum för erfarenhetsutbyte kring målgruppsarbete kan bidra till ytterligare utveckling.

2021-09-23

Diarienummer

KU 2021/0186

Det är positivt att planen lyfter bibliotekets roll för att stärka barns- och ungas rätt att göra sina röster hörda samt ta del av information, litteratur och kultur för att kunna vara aktiva medborgare i ett demokratiskt samhälle. Barn och unga-arbetet har i Lunds kommun en stark tradition, men behöver ytterligare stärkas på både lokal och regional nivå.

Digital kompetens och delaktighet

Pandemin har tydliggjort behovet att alla invånare har tillgång till och behärskar digitala verktyg och samhällstjänster. Trots de betydande digitala kliv som tagits under pandemin har den digitala klyftan inte minskat. Bibliotekens arbete för digital delaktighet är betydelsefullt och kan utvecklas ytterligare, exempelvis genom mer samarbete internt inom kommunens olika verksamheter. Lokal samverkan är utgångspunkten och den regionala biblioteksverksamheten kan bidra till att växla upp detta samlade arbete genom att stärka bibliotekens samverkan med andra samhällsstrukturer på en övergripande nivå.

Region Skåne vill också arbeta för ökad samverkan mellan olika bibliotekstyper. Detta är ett utvecklingsmål även i Lunds kommuns biblioteksplan. Det finns fortfarande mycket att göra för att ytterligare stärka det livslånga lärandet, den "röda tråden", det vill säga barnets/elevens kontakt med biblioteksverksamheten genom förskole-, skol- och utbildningssystemet, genom samverkan mellan folkbiblioteken, förskola, grundskola, gymnasieskola och biblioteken inom universitetet.

Bibliotek för lärande och läsande

Det livslånga läsandet

En av bibliotekets viktigaste uppgifter är att främja läsning genom hela livet. I Lund pågår ett arbete för att hitta samverkansformer med omsorgsverksamheterna för att nå personer som av olika skäl har svårt att ta till sig läsning och litteratur. I Skåne är samarbetet mellan bibliotek och omsorgsverksamheter generellt underutvecklat. Här kan Region Skåne bidra till att stärka samarbeten och kunskapsspridning. Detta område tangerar frågor kring Kultur och hälsa och kulturgaranti för äldre, vilket kräver ett utvecklat samarbete mellan bibliotek, kultur och andra verksamheter.

Den regionala biblioteksplanen lyfter Bokstart som en bärande del av arbetet för att främja små barns läs- och språkutveckling. Lund deltar i det regionala och nationella projektet med utgångspunkt i det mångåriga samarbetet mellan folkbibliotek och förskolor kring förskolebibliotek. För att komma vidare i arbetet behöver

2021-09-23

Diarienummer

KU 2021/0186

bibliotekens samarbete med BVC ytterligare utvecklas. Här finns en strukturell utmaning: folkbiblioteken och förskolorna är kommunalt organiserade och har därmed lättare att hitta strukturer för lokal samverkan, medan barnhälsovården (BHV) är regionalt organiserad, vilket gör att det på kommunal nivå är svårt att hitta ingångar till ett strukturerat, långsiktigt samarbete. Här skulle Region Skåne som ansvarar för BHV-verksamheten kunna spela en viktig roll för att få till långsiktig samverkan och hållbara kontaktvägar även på kommunal nivå.

Lärande och innovativa biblioteksorganisationer

Det är bra att den regionala biblioteksplanen lyfter vikten av att finansiering bör finnas för både drift och utveckling av biblioteksverksamheten. En rapport från Svensk biblioteksforening (<https://www.biblioteksforeningen.se/rapporter/folkbibliotekens-ekonomiska-forutsattningar-sedan-ar-2000/>) visar att svensk biblioteksverksamhet över tid fått relativt sett mindre resurser jämfört med andra offentligt finansierade verksamheter. Detta visar också ett fortsatt högt söktryck på den statliga satsningen Stärkta bibliotek.

Kompetensutvecklingsinsatser och utvecklingsprojekt kan vara ett sätt att stimulera lärande och innovativa biblioteksorganisationer. Det krävs mer än enstaka utbildningstillfällen eller mindre utvecklingsprojekt. Ett större, samlat regionalt grepp kring olika prioriterade utvecklingsspår skulle, i likhet med det nationella projektet Digitalt först, stärka kompetensen och förändringskraften hos biblioteken på lång sikt.

Lunds erfarenheter av Stärkta biblioteks-satsningen visar också på att det kan vara mer värdefullt med stora, övergripande projekt som kan löpa över flera år än många mindre, avgränsade projekt. Utvecklingsarbete i form av regionalt finansierade kommunala projekt ställer höga krav på kommunernas egen förmåga att driva projekt och långsiktigt utvecklingsarbete. De regionala bidragen kan upplevas som styrda och administrativt krävande vilket ibland är svårt att kombinera med kommunala riktlinjer, strukturer och utvecklingsmål.

Region Skåne vill utveckla strategiska och forskningsorienterade arbetssätt inom det läs- och litteraturfrämjande uppdraget. Detta får gärna ske i form av stöd för att hitta relevant forskning eller forskare som kan belysa olika aktuella utvecklingsprocesser i kommunerna. När det gäller Region Skånes ambition att främja folkbiblioteken som innovativa biblioteksorganisationer kan också kollegial coaching, rådgivning och stöd från regionens biblioteksutvecklare ytterligare stärka bibliotekens utvecklingskraft.

2021-09-23

Diarienummer

KU 2021/0186

Bibliotek för kreativitet och kultur**Skapande och berättande**

Region Skåne vill stödja folkbibliotekens utveckling som platser för kreativt skapande. Folkbiblioteken i Lund arbetar i den riktningen bland annat genom att öka möjligheterna för barn, vuxna och föreningar att utnyttja de meröppna biblioteket som platser för skapande. Detta ligger också i linje med Kultur- och fritidsnämndens utvecklingsmål att möjliggöra lundabornas idéer och initiativ.

Region Skåne vill stärka folkbibliotekens roll som mötesplats och scen för berättelsen, författaren och läsaren samt verka för att fler ska få inspiration och verktyg till att själva utveckla sitt skrivande och berättande. Genom samarbete mellan folkbiblioteken och andra aktörer inom kultur- och litteraturområdet har Lund goda förutsättningar att ytterligare utvecklas till en "Ordets stad".

Bibliotek för hållbarhet och hälsa**Hälsofrämjande bibliotek**

Region Skåne vill lyfta och vidareutveckla bibliotekens hälsofrämjande roll. Det är ett område som också lyfts fram i Handlingsplan för Folkbiblioteken i Lund 2021-2023. Kundundersökningen som Folkbiblioteken i Lund lät genomföra 2019-2020 visar på bibliotekens betydelse för personers hälsa och mening i vardagen. Biblioteket som mötesplats är en viktig aspekt av detta, vilket skulle kunna tydliggöras även i den regionala biblioteksplanen.

Region Skåne vill också lyfta och vidareutveckla sambandet mellan kultur och hälsa. I Lunds kommun formeras under hösten ett nytt nätverk inom Kultur- och fritids- samt Vård- och omsorgsförvaltningarna för hälsofrämjande insatser för äldre och personer med funktionsnedsättningar.

Biblioteken och Agenda 2030

Region Skåne lyfter också bibliotekens roll i arbetet mot målen i FN:s Agenda 2030 och menar att biblioteken kan bidra till delaktighet kring Agenda 2030 i lokalsamhället. Här krävs bredare samverkan i kommunen och samspel med kommunens hållbarhetsstrategier kring ekonomi, miljö och social hållbarhet, men biblioteken kan fungera som platser för dialog och samverkan.

Ökad bibliotekssamverkan och resursutnyttjande

Samarbetet mellan folkbiblioteken i Skåne är svårt att få till fullt ut på grund av det splittrade bibliotekslandskapet, med tre delregionala

2021-09-23

Diarienummer

KU 2021/0186

samarbeten över kommungränserna, kring medier och olika strategiska frågor. Sydvästra delen av Skåne med stora kommuner som Lund och Malmö och många små kommuner av väldigt olika karaktär saknar i dagsläget förutsättningar för ett liknande medie- och utvecklingssamarbete. Detta gör att den regionala modellen för mediasamarbete mellan kommunerna i Skåne haltar.

Region Skåne vill med utgångspunkt i användarperspektivet stärka utbytet mellan olika bibliotekstyper. Här är det önskvärt med strukturer och stöd för bättre samarbete mellan folk- och skolbibliotek, som tex skolbiblioteksutredningen Skolbibliotek för bildning och utbildning (<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2021/01/sou-20213/>) pekar på. Samarbetet med skolan är ett av folkbiblioteken i Lunds mest prioriterade utvecklingsområde och helt avgörande för om vi ska nå målen i Lunds kommuns biblioteksplan.

Lund, den 23 september 2021

Christian Gehrman
Ordförande

Mårten Hafström
Kultur- och fritidsdirektör